

מאמצי חיזבאללה למיצובו כמגן לבנון, בעקבות הבחירות

אורנה מזרחי ויורם שוייצר | 15 ביוני, 2022 | גיליון 1610

תוצאות הבחירות לפרלמנט הלבנוני משקפות שינויים במפה הפוליטית, ובעיקר את היחלשות מחנה חזבאללה והתחזקות מתנגדיו. עם זאת, מחנה המתנגדים עדיין חלש ומפוצל ולכן אין התוצאות מאפשרות הרכבת ממשלה יציבה ומתפקדת, שלבנון זקוקה לה נואשות. חזבאללה הצליח אמנם לשמר את התמיכה בו בקרב המגזר השיעי, אולם היחלשות בעלי בריתו והביקורת המתרחבת כלפיו מעמידים אותו בפני אתגרים חדשים. על מנת לשמר את מעמדו הדומיננטי והשפעתו הגביר הארגון את מאמציו למצב עצמו כגורם לאומי אחראי וכמגן לבנון, אשר בראש מעיניו הדאגה לשיפור מצבה הכלכלי החמור של המדינה ושמירת ריבונותה ומשאביה מול אויביה, ובראשם ישראל.

למרות הציפיות הנמוכות של חלק נכבד בציבור הלבנוני מכך שהבחירות לפרלמנט, שנערכו ב-15 במאי, יחוללו שינוי מהותי במצבה הקשה של לבנון, כפי שבא לידי ביטוי גם באחוז ההצבעה הנמוך (41 לעומת 49 אחוזים בבחירות 2018), התוצאות משקפות את הרוח החדשה המנשבת במדינה. השינוי העיקרי שעליו מבשרות התוצאות הינו הירידה בתמיכה במחנהו של חזבאללה, אשר איבד את הרוב בפרלמנט שממנו נהנה מאז הבחירות ב-2018. בפרלמנט הנוכחי, למחנה חזבאללה רק כ-60 מתוך 128 חברי פרלמנט, לעומת 71 מנדטים בפרלמנט הקודם.

מאמציו הנמרצים של חיזבאללה להשפיע על ההצבעה, במהלך מסע התעמולה שקדם לבחירות, ביניהם מתן הטבות לצד איומים ו"פיצוץ" עצרות בחירות של מתנגדיו גם תוך שימוש בנשק, נשאו פרי - לפחות מול מצביעיו במגזר השיעי. הארגון הצליח לשמר את 13 המנדטים שלו. עם זאת, שותפיו מהמפלגות הנוצריות והדרוזיות בפרלמנט ספגו מכה. הנפגעת העיקרית היא שותפתו הנוצרית מאז 2006, מפלגתו של הנשיא עוון "הזרם הפטריסטי החופשי", אשר בראשותה עומד כיום חתנו, ג'בראן באסיל, הלוטש עין למשרת הנשיא. מפלגה זו הפסידה את מעמדה כמפלגה הנוצרית הגדולה ביותר (זכתה רק ב-18 מושבים) לטובת מנהיג מפלגת "הכוחות הלבנונים" הנוצרית של סמיר ג'עג'ע (21 מושבים). "מרדה", מפלגתו הנוצרית של סולימאן פרנג'יה הבן, ממחנהו של חזבאללה, ירדה גם היא מ-6 מושבים ב-2018 ל-2 מושבים בלבד, והמפלגה הדרוזית בראשות טלאל ארסלן, המשויכת אף היא למחנה חזבאללה, אינה מיוצגת בפרלמנט הנוכחי.

שינוי משמעותי נוסף הוא בחירתם של כ-13 מועמדים עצמאיים, המייצגים מפלגות חדשות קטנות שנוסדו בעקבות תנועת המחאה שפרצה באוקטובר 2019. חברי פרלמנט אלה אינם מזהים עדתית או דתית, ולפי שעה הם אינם משויכים למחנה כלשהו. על סדר היום שלהם הקריאה לשינוי ההנהגה הלבנונית ולשיפור המצב הכלכלי-חברתי, ובשלב זה קשה להעריך את מאפייני ההצבעות העתידיות שלהם בנושאי פנים ובסוגיות חוץ וביטחון.

מכל מקום, היחלשות מחנה חזבאללה והתחזקותו של ג'עג'ע, שנאו נפשו של חסן נסראללה והמוביל את המאבק לפירוק חזבאללה מנשקו, לא יצרו גוש משמעותי בפרלמנט שיוכל להשפיע מהותית על קבלת החלטות שלא על דעת חזבאללה ותומכיו ו/או האליטה השלטת, וגם לא לקדם את הרפורמות הנחוצות כל כך לתיקון מצבה הקשה של לבנון, המהוות תנאי לחידוש הסיוע המערבי. שכן, כהונתם של רבים מקרב ההנהגה המושחתת הישנה נותרה על כנה. כמו כן, החרמת הבחירות על ידי המפלגה הסונית הגדולה של חרירי, אל מוסתקבל, הותירה וואקום מנהיגותי במחנה הסוני. וכך, מול חזבאללה ושותפיו ניצב מחנה מפוצל, הכולל לצד כמה מפלגות וותיקות רסיסי מפלגות חדשות, ולא ברור האם ג'עג'ע, המסומן על ידי חזבאללה כמשתף פעולה עם ישראל, יצליח ללכדם סביבו על בסיס אג'נדה משותפת.

מבחן ראשון למאזן הכוחות החדש בפרלמנט היו הבחירות ליושב ראש הפרלמנט ולסגנו. בבחירות אלה, שנערכו ב-31 במאי, הצליח מחנה חזבאללה להביא לבחירתו של נביה ברי, מנהיג אמל, שותפו השיעי של חזבאללה, לתפקיד יו"ר הפרלמנט בפעם השביעית. כסגן יושב ראש הפרלמנט נבחר נציג מחנה זה, אליאס בו סעב, ממפלגת "הזרם הפטריוטי החופשי". אולם, השניים נבחרו ברוב זעום של 65 חברי פרלמנט (הודות לתמיכת מפלגתו הדרוזית של ג'ונבלט, אשר נמנע מהשתייכות למי מהמחנות ואשר לא ברור כיצד ימשיך להצביע בהמשך), בעוד בבחירות 2018 זכה ברי ברוב של 98 קולות (מתוך 128).

אם כן, למרות היחלשות שותפיו, המערך הפוליטי החדש בפרלמנט משקף ומשמר את מעמדו המשפיע של חזבאללה, גם אם אינו נוח לארגון ומייצר לו אתגרים חדשים. הארגון יידרש לאתר דרכים לשמר את מעמדו ולסכל החלטות חריגות נגד האינטרסים שלו ובכלל זאת גם ליצור בריתות חדשות. לגבי נושאי ליבה, ביניהם התביעה כי יתפרק מנשקו, נראה כי חזבאללה לא יבחל אף בשימוש בכוח. בהתייחסותו הפומבית הראשונה לתוצאות הבחירות, ב-18 במאי, ניסה נסראללה להציג גישה ממלכתית באומרו כי על אף שחזבאללה זכה בניצחון גדול, אף אחד מהגושים לא ניצח והמשבר הכלכלי הקשה דורש פעולה משותפת של כל המחנות. ברוח זו קורא הארגון להרכבת ממשלת הסכמה רחבה, כדי להבטיח כי הארגון ושותפיו יהיו חברים בה. זאת, בניגוד לדרישותיו הנחוצות של ג'עג'ע לא להכליל את חזבאללה בכל ממשלה שתורכב. לטענת ג'עג'ע, קיים רוב בפרלמנט החדש לשינוי המדיניות בסוגיות יסוד וביניהן הריבונות הלבנונית והנשק שאינו בידי המדינה (כלומר, לקדם החלטות נגד הארגון בדרישה לפירוקו מנשקו והעברתו לצבא לבנון).

במקביל נמשכים מאמצי חזבאללה לבסס את דימויו כגורם לאומי אחראי, אשר בראש מעיניו שאיפה להוביל לשיפור במצבה הפנימי של לבנון, לצד שמירת ריבונותה ומשאביה. וזאת, תוך שימוש בולט ב"קלף הישראלי". שימוש זה ניכר לאחרונה במיוחד בהתייחסותו המודגשת של הארגון למחלוקת בין ישראל ללבנון על סימון הגבול הימי, אשר לגביה קיים קונצנזוס במערכת הפוליטית הלבנונית.

הנושא עלה שוב על סדר היום בעקבות הגעתה ב-5 ביוני לחופי ישראל של האסדה הצפה של חברת אנרג'יאן, האמורה להתחיל להפיק גז משדה הגז כריש ברבעון השלישי של 2022. נסראללה, בנאום לוחמני במיוחד, שנשא ב-9 ביוני, תקף את ישראל והכריז כי יש ביכולתו למנוע ממנה להפיק גז בשדה כריש. הפקת הגז הוצגה בדבריו כתוקפנות ישראלית וגניבת משאביה הכלכליים של לבנון. נסראללה מנצל, אם כן, את המשבר הנוכחי ומלבה אותו כדי לבסס את הנרטיב המוכר של הארגון שלפיו הוא פועל לטובת האינטרסים הלאומיים של המדינה באמצעות הנשק שבידיו, וכך הוא מצדיק שוב את נחישותו לא להיכנע לתביעות יריבו לפרוק אותו מנשקו.

על הפרק, בשלב זה, מאמצים להרכיב ממשלה חדשה. עם זאת, לאור ניסיון העבר, ספק רב אם תושבי לבנון יתבשרו על השלמת המשימה בקרוב. כחודש מאז הבחירות נראה כי עדיין רחוקה מאוד השגת הסכמה על הרכבה של הממשלה ואיוש משרת ראש הממשלה הסוני (כנדרש על פי החוקה הלבנונית). קיימת אפשרות, שהרכבת הממשלה לא תושלם אפילו עד אוקטובר הקרוב – אז אמור הפרלמנט לבחור נשיא חדש.

אם בכל זאת תורכב ממשלה בחודשים הקרובים, שני התרחישים העיקריים הרלוונטיים אינם מבטיחים ממשלה מתפקדת, כזו שתוכל לחלץ את לבנון מהמשבר החמור בו היא נתונה: ממשלת הסכמה רחבה, שבה מעוניינים חזבאללה ומחנהו, תהיה ממשלת שיתוק כקודמותיה ולא תוכל לקדם באופן מעשי את הרפורמות הנדרשות לשיפור המצב; הסכמה על הרכבת ממשלה ללא חזבאללה, תרחיש שסבירותו נמוכה מאוד, צפויה להביא למאמצי חזבאללה לטרפד את פעילותה באמצעות מהלכים פוליטיים, ואם יידרש – אף בהפעלת כוח צבאי מול יריביו בתוך לבנון או חימום הגבול עם ישראל.

מבחינת ישראל, הישאבותו של חזבאללה בשנים האחרונות לעיסוק ממוקד בענייני פנים מהווה גורם המרסן את התנהלותו הצבאית מולה. ואולם, לנוכח הרטוריקה המתלהמת והמחייבת של נסראללה סביב סוגיית השאיבה משדה כריש ואיומיו כי ביכולת הארגון למנוע בכוח מישראל לפעול באופן חד-צדדי בשדה המצוי לדידו במחלוקת, על ישראל להיערך לאפשרות של הסלמה בעקבות ניסיון לממש את האיומים. זאת, במיוחד אם יגבר הלחץ הפנימי על הארגון. הגעתו לאזור של עמוס הוכשטיין, המתווך האמריקאי, ב-13 ביוני, על פי הזמנתם של הלבנונים, עשויה לסייע בהורדת המתח.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט